

מסמך זה כולל רשימת אתרים לשימור בתחומי שיפוט רמת השרון, מחוץ לגלעין ההיסטורי של העיר. נוסף לרשימת האתרים, כולל המסמך כרטיסים ספציפיים עבור כל אתר, ובהם הרחבה על חשיבות האתר ותיעוד מצולם שלו.

תחום שיפוט העיר מחוץ לגלעין ההיסטורי חולק למספר יחידות: מערב העיר והשדות, צפון גלילות, דרום גלילות, נווה גן (קרית שאול), רצועת הנופש, אזור הירקון ו"שכונות הדרום" – נווה רסקו, נווה מגן ומורשה.

אזור זה אינו מתועד כראוי בספרים הקיימים על תולדות העיר, ואתרים רבים בו מייצגים נרטיבים היסטוריים שאינם שייכים לסיפור הגלעין ההיסטורי: המושבה קרית שאול, בית הספר החקלאי הכפר הירוק, הכפר גליל אל-קיבליה, שבט סוואלימה ואתרי טבע וארכיאולוגיה.

חלק גדול מהמידע מתבסס על סוירים בשטח במסגרת "סקר השרון הדרומי" של הח"מ מאז 1993, ועל מפות היסטוריות.

במיוחד ראוי לציין סיפורה של המושבה קרית שאול. מושבה זו הוקמה כבר בשנת 1922, נעזבה והוקמה מחדש ב-1924. לכל אורך שנות קיומה העצמאי, היתה המושבה קטנה ולא התפתחה משמעותית – מגמה שנמשכה גם לאחר סיפוח היישוב לרמת השרון. בשנים האחרונות, הולכת ומתממשת תוכנית בנייה מאסיבית שעתידה למחוק כליל את שרידי המושבה ההיסטורית, והאתרים המופיעים ברשימה זו בקרית שאול הם השרידים האחרונים שנותרו מהיישוב. מייסדי קרית שאול (ובפרט האחים פרופטה), אינם מונצחים כיום ברחובות (שזכו לשמות סימבוליים – הבאר, הבריכה, הגנים והפרחים), שם המושבה נמחק ע"מ להתרחק מהזיהוי עם בית הקברות הסמוך, (כנראה בשנות ה-70' או קודם לכן) ואין בתחום רמה"ש כל הנצחה לשם זה.

בת המושבה קרית שאול, עליזה פינגרש (לבית פנחס), חברת "ההגנה", נפלה במאורעות תרצ"ו-תרצ"ט אולם אינה מוזכרת באנדרטת הבנים ברמת השרון (בקרית שאול אין כל הנצחה לנופלי היישוב), וקבורה בבית הקברות בנחלת יצחק.

אנו נמצאים בדקה ה-90 לפני מחיקה טוטאלית של זכר המושבה קרית שאול, וזוהי הזדמנות לתיקון העוול, ולו במעט – הן בהיבט של שימור אתרים, אך גם בהיבט של הנצחת שמות המייסדים במקומות המתאימים לכך.

ברשימה זו הוקדש מקום נרחב יחסית לאתרי טבע ונוף. רמת השרון התברכה במספר גדול יחסית של שטחי טבע בהשוואה לכלל שטחי מחוז ת"א, אולם תוכניות הבנייה והפיתוח הקיימות מאיימות על מרבית האתרים, מבלי שהוקדשה חשיבה מספקת על ייחודם של האתרים והעובדה שחשיבותם היא ברמה המחוזית ולא ברמה העירונית – בין היתר מגוון בתי גידול (רכס כורכר, גבעות חמרה, שדות מוצפים בחורף) ומגוון ביולוגי עשיר הכולל גם מינים בסכנת הכחדה בארץ של צמחי בר וזו-חיים. קביעת שטחם וגבולותיהם של אתרי הטבע לשימור חייבת להביא בחשבון גם שיקולים אקולוגיים על מנת להבטיח את קיום ערכי הטבע לאורך זמן.

ראוי לציין גם את "שכונות הדרום". שכונת נווה מגן היא מהשכונות הראשונות בארץ שאיכלסו אנשי צבא קבע, ובין היתר גרו בה עזר וייצמן, חיים בר-לב ורחבעם זאבי. בחלקים בנווה מגן (אזור משכונות) ובמורשה, יש ריכוז של בתי כנסת ומוסדות דתיים.

"ספר רמת השרון" המקיף משנת 1964, כמעט ולא מתייחס לסיפורן של שכונות אלו, סיפור שהחל רק בשנות ה-50', וספרים נוספים שנכתבו לאחריו לא מילאו את החסר.

מן הראוי לפעול למחקר מסודר ומפורט על תולדות השכונות, וזיהוי אלמנטים ייחודיים בהן. בשלב זה, ההתייחסות לשכונות אלו נוגעת רק לעצים היסטוריים שקדמו להקמת השכונות, וכן לתצפית נוף חשובה.

העצים והשיחים המומלצים לשימור במסמך זה עונים למספר קריטריונים:

- עצים עתיקים: עצים בני עשרות שנים (למעלה מ- 50 שנה). אחדים מעצים אלו מתועדים במפות היסטוריות. נוף האזור בשנות ה- 20 לפני ההתיישבות היהודית ונטיעת ההדרים, היה חשוף ברובו עם עצים בודדים, ועצים אלו סומנו במפות. יש סבירות גבוהה מאד שעצי הבר העתיקים הקיימים כיום בשטח הם אותם עצים המסומנים במפות לפני כ- 70 שנה.

- מורשת חקלאית

עצי שקמה ניטעו במישור החוף כבר בתקופות קדומות, בעיקר במישור החוף הדרומי, עליו אמרו חז"ל "סימן לשפלה שקמים", אולם גם באזורים נוספים ובכללם ברמת השרון.

ברושים ניטעו כשוברי רוח בגבול חלקות הדרים. באזור הסינמה סיטי נמצאות שדרות של עצי אשל, שככל הנראה מילאו תפקיד דומה. שיחי צבר ניטעו בגבול חלקות, אך ניטעו גם בשביל פירות הסברס העסיסיים.

- ערכיות נופית

מרבית העצים ברשימה זו בולטים בשטח ומהווים נקודת ציון בולטת. שדרות עצים (ברושים, אשלים, אקליפטוסים) מהווים אלמנט נופי לינארי הראוי אף הוא להגנה.

טבלת האתרים

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
1	בריכת המים נווה גן	קצה רחוב הבריכה	גוש 6414 חלקה 34	שצ"פ – בפועל שטח תשתיות הנדסיות	הבריכה שופצה ב- 2002 (ואז נהרסה עמדת השמירה עליה). לצידה נבנית בריכה חדשה		מפת הרצליה – 1938, 1:20,000 – סימון בריכת המים בקצה המזרחי של קרית שאול. מפת Jaffa Tel Aviv 1:100,000 1942, הודפס 1956 – סימון בריכת מים (W.T.). מקראות – מילואים לספר המושבה, הוצאת "המלקט", רמת השרון, תשרי תשכ"ד.
2	מבנה ברחוב הבאר	רחוב הבאר צד מערב	גוש 6414 חלקה 18	דרך מוצעת ואזור מגורים	מבנה עזוב ומוזנח, ולצידו עצי תות גדולים ויפים	אחד מבנייני המגורים הבודדים שנותרו מקרית שאול	

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
						ההיסטורית	
3	עמוד בטון	רחוב הבאר, לצד באר המים	גוש 6414 חלקה 26 פינה צפונית מערבית, גבול חלקה 38	מפגש דרך מוצעת, שצ"פ ואזור מגורים	עמוד בטון בגובה מספר מטרים, ולצידו עץ חרוב מרשים	ככל הנראה שימש כבסיס למיכל מים שנשאבו מהבאר.	הבאר מסומנת במפות מנדטוריות. שיחה עם מר פרופטה בנווה גן, מרץ 2008.
4	מערות אפקה	בצמוד ומערב לנתיבי איילון, צפונית לרמת אביב ג'	גוש 6618 חלקה 3 – אפור עם פסים אנכיים ירוקים	תוכנית רש/800	אתר ארכיאולוגי ואתר צומח חשוב.	לאתר זה יש חשיבות כלל-מחוזית ולא מקומית בלבד.	אורי דביר – "נקודת חן – תל אביב". קפלן, יעקב – הארכיאולוגיה וההיסטוריה של תל אביב – יפו, הוצאת מסדה 1959. שטיינברג, מרסלו – מכתב המלצה להכרזת שמורת טבע עירית גדולה – קברי השומרונים, 20.9.2005 איילון, איתן, גופנא, רם - סקר ארכיאולוגי של ישראל – מפת הרצליה (69), רשות העתיקות, תשנ"ח אילן, צבי – 78 טיולים ברחבי ישראל, הוצאת "עם עובד", תשל"ה. ברוש, אילן – "אל השדה האחרון" (מסלול טיול באזור מערת אפקה), "העיר" 117, 31.12.1982 פטרסבורג, עופר - "ישן מפני חדש תוציאו", מקומון תל- אביב של עיתון "מעריב", מרץ 1989.
5	שדה הסייפנים	שטח הכלוא בין נחל אחיה ושדרת אקליפטוסים,	גוש 6618 חלקה 3 – אפור עם פספוס צהוב	תוכנית רש/800	שדה (לא מעובד?), בחורף קצת נרקיסים		

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
		מדרום-מזרח למזבלה הישנה	וסגול		ובאביב סייפן התבואה		
6	נרקסי גלילות	צפון-מערב עמק גלילות	גוש 6618 חלקות 3, 102	תוכנית רש/800	שדה חיטה, בחורף ריכוז נרקסים	ריכוז צפוף של נרקסים, הגדול בשרון – חשיבותו היא ברמת המחוז.	
7	בריכת הכפר הירוק	מול מערות אפקה ממזרח לנתיבי איילון, בצמוד ומדרום למכון ביוב רמה"ש	גוש 6617 הבריכה בחלקה 6, השדות בחלקות 6-8	תוכנית רש/1763	בריכה עונתית ושדות מוצפים בחורף	אתר רביית דו-חיים וצמחייה נדירה.	מחקר באוני' ת"א (נמצא באינטרנט – קישור מופיע בכרטיס האתר).
8	גבעת השקמים	ממזרח לשכונת המשתלה ומצפון לצהלה	גוש 6335 חלקה 310	תוכנית רש/1763 – אזור מגורים	גבעה לא מעובדת ובה נטיעות צעירות וצמחייה נדירה.		
9	בריכת התותים	צפונית לדרך הטניס	גוש 6332 חלקה 124	תוכנית רש/1763 – תשתיות מיוחדות	בריכה קיימת הנראית היטב מאזור מחלף הכפר הירוק		תיעוד במפות מאז שנות ה-50
10	גבעת וחורשת הגולגולות	דרומית לכביש 5, מזרחית למרכז הטניס	גוש 6334 חלקות 6-8	תוכנית רש/1763 – חלק צפוני דרך מוצעת וחלק דרומי אזור נופש וספורט.	החלק המערבי יושר ב-1994 (לא בוצעו בו חפירות מסודרות). במזרח חורשת אקליפטוסים	ייעוד קיים: דרום חלקה 7 בית קברות. דרום חלקה 8 שצ"פ. השאר חקלאי	מפות: הרצליה 1:20,000, 1938 – קבר שיח' סעד, בית קברות מוסלמי וסימון מספר עצים. מפה מנדטורית 1:100,000 גליון Jaffa Tel Aviv בהדפסה חוזרת נובמבר 1956 – קבר שיח' סעד. ספרות: "אתר קבורה עתיק מתחת לאספלט" – יריב לוי, על השרון 12.8.1994 אביצור, שמואל -

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
							הירקון - הנהר וגלילותיו, הוצאת הקיבוץ המאוחד תשי"ח, 1957 איילון, איתן, גופנא, רם - סקר ארכיאולוגי של ישראל - מפת הרצליה (69), רשות העתיקות, תשנ"ח
11	אקליפטוס בדרך הטנים	דרך הטנים ליד חוות הסוסים	גוש 6332 חלקות 123/131	תוכנית רש/1763	עץ בודד לצד הכביש.		
12	עץ וושינגטוניה	דרומית-מזרחית למרכז הטנים	גוש 6333 פינה צפונית-מערבית של חלקה 260	תוכנית רש/1763	עץ בודד.		
13	תצפית גבעה 42	מאות מטרים דרומית-מערבית למחלף מורשה	גוש 6341 חלקות 21,6 גוש 6340 חלקות 2,1	תוכנית רש/1763	תצפית נוף (הגבעה מעובדת).		
14	גבעת גלילות	צומת גלילות צד צפוני מזרחי	גוש 6611 חלקה 4	דרך מוצעת, החלק הצפוני אזור מלונאות ונופש	גבעת כורכר בראשה כיפת בטון. מוגבלת.	העלייה לאתר מוגבלת.	
15	שדרת אשלים	ממזרח לסינמה סיטי	גוש 6603 חלקה 6	תעשייה עתירת ידע	שדרת אשלים באזור פרדסים.	נדרש מיפוי מפורט של האתר	
16	"חורבת מצוק"	קצה מגרש חנייה סינמה סיטי	גוש 6603, פינה צפונית מערבית של חלקה 30, וקצת בחלקה 31	תעשייה עתירת ידע	מבנה הרוס על גבעת כורכר חצובה.	שריד מהכפר גליל אל-קיבליה.	
17	שקמת גלילות	עיקול דרך עפר ממערב לנתיבי איילון	גבול גושים: 6605/6604 חלקה 1 של גוש 6605 ו-48 של גוש 6604	תעשייה עתירת ידע	שקמה עתיקה ולצידה פסולת. ממערב שרדו מספר רימונים.	הרימונים נבדקו ב-2003, לא נבדקו ב-2007.	
18	שדרת למרחב	בין קצה רח' למרחב ומחנות גלילות	גוש 6600, בגבול חלקות 2 (הצפונית) ו-3	שטח חקלאי	שדרת אקליפטוסים באורך כ-300 מ'.	העצים ניטעו בידי צה"ל במלחמת	קובץ שמות מקומות ברמה"ש (1962) – האתר מכונה "חורשת צה"ל".

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
			(הדרומית)			השחרור.	
19	מגדל מים מחנה גלילות	צמוד לכביש 5	גוש 6612 חלקה 19	שטח חקלאי	דופן דרומית של מחנה פו"מ גלילות	האתר נצפה מכביש 5.	
20	שיזף הגפן	מגרש אחורי בין הגפן 22 ו-24	גוש 6334 חלקה 120	שטח ציבורי פתוח	עץ שיזף באזור מוזנח	נגישות לא נוחה.	העץ מסומן במפות: הרצליה 1:20,000, 1938 – סימון עץ כ-100 מ' מערבה. Jaffa Tel Aviv, 1942 1:100,000 הודפס 1956 – העץ מסומן בבירור.
21	משוכת צבר	דופן כביש 5		דרך?	4 ריכוזי צברים בין גשר האלופים עד קצת ממזרח לשיזף הגפן	אין גישה: כלואים בין הקיר האקוסטי לכביש.	
22	שיזף הנביאים	הכניסה לרח' הנביאים 8	גוש 6547 גבול חלקות 44/114 (כנראה יותר ב-44)	חלקה 44 – אזור מגורים א'. חלקה 114 – מגרש מיוחד	עץ קיים בגבול החלקה		האתר מסומן במפות: הרצליה, 1:20,000 מנדטורית (1938) – סימון בוסתן. הרצליה 1:20,000 שנות ה-50' – חלק מקבוצת עצים (בוסתן) מדרום לתוואי הרחוב כיום.
23	שקמת פרץ	רח' הסייפן מול פינת פרץ	גוש 6614 חלקה 441, גוש 6333 חלקה 168	דרך קיימת. בצמוד גן ציבורי המיועד לבנייני ציבור	עץ קיים ב"עציץ" הטעון שיקום. הגן הציבורי מוזנח		במפות מנדטוריות מסומן במקום בוסתן.
24	גן תחכמוני	רחוב אבו חצירה	גוש 6552 חלקה 28	שצ"פ	תצפית טובה מזרחה	יש לשמור על התצפית ע"י הגבלות בנייה מסביב.	
25	מכון השאיבה בירקון	הירקון התיכון	גוש 6342 פינה צפונית של מזרחית של חלקה 4	שצ"פ	2 מבנים קיימים	מכון השאיבה האחרון בירקון 1959.	קטעי עיתונות מהתקופה בבית הראשונים.
26	עמק האזוביון	הירקון התיכון	גוש 6549	חקלאי	שטח טבעי	כלוא בין	

מס"ד	שם האתר	כתובת	גוש וחלקה	מצב סטטוטורי (לפי אתר GIS עירוני)	מצב קיים	הערות	מקורות מידע (מעבר להם – היכרות ממושכת עם אתרי הטבע והנוף)
		צפונית לכביש 5	חלקה 8		קיים	גבול העיר, התע"ש והפרדסים.	
27	נחל הדרים תחתון	אזור מכון הביוב	גוש 6342 חלקה 23	חקלאי, ייחצה ע"י כביש	שטח טבעי, הגדה המזרחית של הנחל פגועה.		
28	שקמי תע"ש		גוש 6554		שקמים עתיקות ומשוכות צבר, באזור שדות פתוח.	לאחר זה יש חשיבות כלל-מחוזית ולא מקומית בלבד.	
29	חורשת עצים	רחוב העבודה פינת המלאכה	גוש 6417 חלקה 358		חורשה מרשימה סביב בניין פרטי.		
30	מגדל המים בכפר הירוק	הכפר הירוק	גוש 6614 חלקה 495	תוכנית רש/1/763	מגדל מים גבוה ובולט.		

מבנים בנווה מגן:

שכונת נווה מגן היא אחת משכונות צבא הקבע הראשונות שהוקמו בישראל, וכן מהווה אחת מהשכונות החדשות הראשונות של רמת השרון.

בין הדמויות הציבוריות שגרו בשכונה – נשיא המדינה ומפקד חיל האוויר עזר וייצמן, שר התיירות רחבעם זאבי והרמטכ"ל חיים בר-לב, שני האחרונים גרו בשכונה עד יום מותם, ומקומות מגוריהם ידועים:

משפחת זאבי ברח' נווה רעים 25 (גוש 6794 חלקה 38 – אזור מגורים א'), ומשפחת בר-לב ברח' הגפן 18. (גוש 6333 חלקה 86 – אזור מגורים א') יש לשקול את שימורם של בניינים אלו (וחורשת עצים בחזית החלקה ברח' הגפן 18), וכן בית-בד עתיק ברחוב הזית (שאינו נמצא באתרו המקורי), אולם חשוב תחילה לבצע מחקר מקיף על תולדות השכונה.

שיחי קנה-סוכר:

בשדות המערביים של רמת השרון והכפר הירוק, פזורים פה ושם שיחים בודדים של קנה-סוכר תרבותי – גידול חקלאי בעבר, שנעלם למעשה מנופי הארץ. טרם בוצע מיפוי מפורט של מיקום שיחים אלו, אולם ראוי להתייחס אליהם כאלמנט חשוב של מורשת חקלאית, ולהבטיח את עתידם, בפרט בשטחים המיועדים לפארק בעתיד.

כל הצילומים בקובץ זה צולמו ע"י עמית מנדלסון.

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
בריכת המים נווה גן	קצה רחוב הבריכה

תיאור האתר וערכו

בריכת בטון ששימשה את המושבה קרית שאול (נווה גן), ומסומנת במפות מנדטוריות. אתר זה הוא אחד השרידים האחרונים מהמושבה ההיסטורית, וגם הוא לא נשמר במלואו: עד 2002, היתה על גג הבריכה עמדת שמירה (חומה נמוכה ובה חרכי ירי, וסולם שעלה לגג מצד מערב), ששימשה בתקופת המאורעות (1936-1939). עמדת השמירה הושמדה לחלוטין בשיפוץ הבריכה בשנת 2003, וגם הסולם הישן הוחלף.

כיום (2007) מוקמת לצד הבריכה בריכת מים חדשה עבור שכונת נווה גן.

צילום האתר יום 26.4.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
מבנים ישנים ברחוב הבאר	רחוב הבאר צד מערב

תיאור האתר וערכו

שני מבנים, האחד עזוב ומוזנח, ולצידם עצי תות גדולים ויפים. אין ברשותנו תיעוד היסטורי של המקום, אולם לפי הצורה והמראה נראה כי הוא משנות ה-30-'40, ומהווה האתר היחיד ברשימה המייצג את בתי המגורים במושבה קרית שאול.

צילום האתר יום 26.4.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
עמוד בטון	רחוב הבאר צד מזרח

תיאור האתר וערכו

עמוד בטון גלילי ולצידו עץ חרוב, בצמוד למבנה בו נמצאת באר המים של קרית שאול. על העמוד היה בעבר מיכל מים שנשאבו מבאר המושבה (שמסומנת במפה מנדטורית) והוא מהווה אחד מהשרידים האחרונים ליישוב ההיסטורי. מידת חשיבותו של מבנה הבאר עצמו לא נבדקה.

צילום האתר יום 28.7.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
מערות אפקה	בצמוד וממערב לנתיבי איילון, באזור דרום גלילות

תיאור האתר וערכו

ריכוז מערות קבורה חצובות ברכס הכורכר, סמוך וממערב לכביש נתיבי איילון. האתר התגלה בראשית שנות ה-50, עם סלילת מסילת הרכבת ת"א - חיפה. בשנים 1951-1952, נערכו חפירות באתר ע"י הארכיאולוג יעקב קפלן ז"ל. באתר שמונה מערכות קבורה חצובות, שהיו בית קברות שומרוני במאות הרביעית והחמישית לספירה. הקבורה בהן נפסקה לאחר כשלון מרד השומרונים בשנת 529. בקרבת חלק מהמערות נותרו אבני הגולל. במערות יש שני טיפוסי קברים: כוכים ומיקמרים. לדבריו של יעקב קפלן, כל הסימנים מעידים על כך שרוב המערות נוצלו לצורך קבורה פעמים אחדות. בקברים נמצאו כלי זכוכית וחרס רבים, וכן בור עצמות בקר וצאן, ייתכן לצורך קיום המנהג היהודי הקדום של קבורת פטר רחם של בהמות טהורות ליד קברות אדם. ב-1989, עם סלילת כביש נתיבי איילון, נערכו חפירות הצלה נוספות באתר. ממצאי החפירות - גרות חרס, מטמון של כ-100 מטבעות, תליונים, קמיע ועוד - מוצגים במוזיאון לעתיקות ת"א-יפו (למרות שהאתר בתחום שיפוט רמת-השרון). באותה עת גם גודר האתר. באתר ובסביבתו, בשטח של כ-240 דונם, אותרו במעקב מתמשך בעונות 1997/1998 ו-2002/2003 220 מיני צומח – ריכוז מגוון במיוחד של מיני צומח בגבולה הצפוני של ת"א. בין הצמחים הבולטים באתר: אירוס הארגמן (האוכלוסייה היחידה שנותרה בין ראש"צ ובני ציון), חצבים, כלניות, אירוס א"י, סתונית היורה, עירית גדולה, מצילות מצוייצות, אירוס א"י, 3 מיני סחלבים (סחלב קדוש, דבורנית דינסמור ושפתן מצוי) ועצי שיזף מצוי.

בשנת 2005 נערך באתר מחקר של גב' יעל סמוכה, בהנחיית ד"ר מרסלו שטיינברג מאונ' ת"א, לפיו מתברר שלאוכלוסיית העירית הגדולה באתר יש מאפיינים מורפולוגיים וגנטיים ייחודיים ביחס לאוכלוסיות אחרות הידועות בארץ. בעקבות מחקר זה נמסרה המלצתו של ד"ר שטיינברג להכרזת שמורת טבע במערות אפקה.

על מנת להבטיח את עתיד הצמחייה המרשימה שבאתר, נדרשת הגנה על שטח חיץ משמעותי סביב אתר המערות. חלק מהשדות הסמוכים אינם מעובדים כבר מאז 1986 והצמחייה הטבעית השתקמה בהם.

צילום האתר יום 4.3.03

צילום האתר יום 3.4.03

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שדה הסייפנים	מזרחית למזבלה הישנה של רמת השרון

תיאור האתר וערכו

שדה בגדה הדרומית של נחל אחיה, ליד "ברך" הנחל, שאינו מעובד. בשדה זה יש ריכוז של נרקיסים בחורף, ואילו באביב פורחים בו סייפן התבואה ונורית המלל. השטח מייצג יפה את נופי הקרקעות המוצפות שאפיינו בעבר את מישור החוף. באביב 2003, לאחר חורף גשום במיוחד, הופיעה בשדה זה נביעה עונתית שנמשכה שבועות אחדים (לא אותרה מחדש בשנים האחרונות).

צילום האתר יום 8.4.03

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
נרקסי גלילות	בצמוד וממזרח לאתר פי גלילות

תיאור האתר וערכו

שדה מעובד בו נמצא ריכוז הנרקיסים הגדול ביותר במישור החוף. השדה משתרע על פני כ- 300 דונם, אולם הריכוזים הצפופים ביותר של הנרקיסים הם בחלקו הצפוני-מערבי של השדה, בסדר גודל של כ- 45 דונם, ובהם לפי ההערכה עשרות אלפי פרטים (בשדה כולו, להערכת הח"מ, יש כ- 200 אלף עמודי פריחה). (לשם השוואה, בריכוז הגדול בארץ – בשמורת נוב שבגולן – יש כ- 11 מיליון עמודי פריחה).

יש לציין כי הנרקיסים הם צמח מוגן ואטרקטיבי למטיילים. השארת חלק זה של שדה הנרקיסים באתרו תוכל לשמש כ"עוגן" תיירותי חשוב, ואילו בחודשי הקיץ והסתיו בהם השדה יבש ניתן יהיה לקיים בו אירועים (בתנאי שאינם פוגעים בתשתית הקרקע), ומאידך העתקת הנרקיסים תהיה מבצע מסוכן ומורכב, שסיכויי הצלחתו אינם ברורים ומחייב הקצאת שטחי קרקע חלופיים באזור.

צילום האתר יום 30.1.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
בריכת הכפר הירוק	מול מערות אפקה, דרומית לתחנת שאיבת ביוב של נווה גן

תיאור האתר וערכו

שדה טבעי המוצף בחורף, ומכיל צומח וחי אופייניים שכמעט ונעלמו במישור החוף. בחלקו הצפוני-מערבי של השדה, נחפרה בסתיו 2005 בריכה עונתית כחלק ממחקר של אוניברסיטת ת"א על בריכות חורף באזורים הקלאיים. הבריכה מחליפה בריכות שהתקיימו באזור לפני סלילת "נתיבי איילון" ומשמשת אתר רבייה לדו-חיים, כמו גם מוקד משיכה לעופות מים בחורף. באזור התגלו כמה מיני צומח וחי נדירים, ביניהם הדו-חיים הנדירים טריטון הפסים והפרית עין-החתול, והצמחים לשישית מקומטת ונענת הכדורים. כמו כן יש באתר ריכוז קטן של נרקיסים.

האתר מופיע במחקר של פרופ' אביטל גזית משנת 2006-5: "מקווי מים סמוכי הקלאות כבתי גידול חלופיים לדו-חיים בסכנת הכחדה".

<http://www.nekudat-hen.org.il/STORAGE/files/20000/20014.pdf>

צילום האתר יום 30.1.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
גבעת השקמים	בפינה בין שכונות צהלה והמשתלה.

תיאור האתר וערכו

גבעת חמרה החצוייה בין שטח רמת השרון ותל אביב. בפינה הדרומית-מערבית של הגבעה נמצאים שלושה עצי שקמה עתיקים (אחד מהם בתחום רמה"ש). בשטחי הגבעה פורחים שלושה מיני תורמוסים – א"י, צר-עלים וצהוב (מין נדיר) וכן התגלה באזור הצמח הנדיר שרוכנית החוף. באתר שרדה צמחיית חמרה מגוונת נוספת ובכללה צבעונים ושום ת"א. מהשטח יש תצפית טובה לשטחי "רצועת הנופש".

האתר משתלב עם חורשת אקליפטוסים בתחום ת"א למכלול פתוח רחב יחסית. גודל השטח בתחום רמה"ש כ- 26 דונם (עוד 16 דונם בתחום ת"א). זוהי גבעת החמרה האחרונה הפתוחה כיום לציבור ברמה"ש (עוד שטחי חמרה נמצאים בתחום תע"ש וסגורים לציבור הרחב).

צילום האתר יום 3.5.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
בריכת התותים	בין דרך הטניס למחלף הכפר הירוק.

תיאור האתר וערכו

בריכת מים שנבנתה ככל הנראה בתחילת שנות ה-50.
בשנות ה-90 עוטרה הבריכה בציורי תותים.
הבריכה נראית היטב מכביש מס' 5.

צילום האתר יום 3.5.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
גבעת וחורשת הגולגולות	מאות מטרים מזרחית למרכז הטניס

תיאור האתר וערכו

גבעת הגולגולות נמצאת תל עתיקות, בו נחשפו שרידים מהתקופה הרומית/ביזנטית (במהלך הרחבת כביש 5 בשנת 1994). בתקופות המאוחרות, היה במקום קבר שייח' סעד ובית קברות מוסלמי של שבט סוואלימה. באתר גדלים מספר עצי שיזף, אחד מהם במזרח התל היה בעל ממדים גדולים במיוחד. בשנים האחרונות העצים מתחדשים אחרי נזק רב ב- 1994. בעבר היו באתר גם חצבים רבים ושיחי אגבה (שתולים בבתי קברות מוסלמיים). בדרום התל צומח ריכוז קנים – תופעה חריגה באזור, ואולי מצביעה על מי תהום גבוהים/מאגר הקבור מתחת לקרקע ואוצר את מי הגשמים. בצמוד וממזרח לתל נמצאת חורשת אקליפטוסים שניטעה כנראה בשנות ה- 50. האתר הוא אתר ארכיאולוגי מוכרז.

צילום האתר יום 28.3.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
אקליפטוס בדרך הטניס	דרך הטניס, מצפון לחוות הסוסים

תיאור האתר וערכו
עץ אקליפטוס גדול ומרשים לצד דרך הטניס, בקרבת חוות הסוסים.

צילום האתר יום 14.8.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
עץ וושינגטוניה	דרומית-מזרחית למרכז הטניס

תיאור האתר וערכו
עץ בודד של וושינגטוניה, המהווה נקודת ציון מרכזית בשטחי "רצועת הנופש".

צילום האתר יום 15.5.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
תצפית גבעה 42	דרומית-מערבית למחלף מורשה

תיאור האתר וערכו

גבעה 42 ("מצפה מורשה") היא הגבעה המזרחית בשטח "רצועת הנופש", החולשת על עמק הירקון. מהמקום יש תצפית נוף מצויינת לכיוון מזרח (בפרט אחה"צ), ובכלל זה אזור אלפי מנשה, ראש העין ומערב השומרון.

צילום האתר יום 28.3.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
גבעת גלילות	מחלף גלילות

תיאור האתר וערכו

גבעת כורכר בצד הצפוני-מזרחי של מחלף גלילות. העלייה לגבעה אסורה לאזרחים ובראשה נמצאת כיפת בטון. עם זאת, הגבעה משמרת את צומח הכורכר הטבעי שנכחד כמעט כליל בתחומי העיר כתוצאה מכרייה וחציבה נרחבות לאורך השנים, ומהווה נקודת ציון בולטת בצומת דרכים ארצית. בשנים האחרונות נגרם לאתר נזק כתוצאה מהרחבת מחלף גלילות, אולם חשוב לשמור על שטח האתר שלא נפגע, ולשקם נופית את החלק הפגוע.

צילום האתר – שנת 2003

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שדרת אשלים	מזרחית ל"סינמה סיטי"

תיאור האתר וערכו

שדרת עצי אשל ממזרח למתחם "סינמה סיטי", מדרום לכביש מחנות גלילות. שדרות האשלים באזור זה (גם ממערב ל"סינמה סיטי" בתחום הרצליה), שימשו ככל הנראה לסימון גבול חלקות חקלאיות של הכפר ג'ליל אל-קיבליה, ומהוות תופעה נדירה יחסית בשרון (האזור העיקרי בארץ בו נעשה שימוש באשלים לתיחום חלקות הוא בנגב המערבי, במרחק עשרות ק"מ מכאן). בשלב זה לא בוצע תיעוד מסודר של האתר.

צילום האתר

בשלב זה, האתר לא צולם.

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
"חורבת מצוק"	מגרשי החנייה של "סינמה סיטי"

תיאור האתר וערכו

מבנה עזוב על רכס כורכר בצמוד לחניית "סינמה סיטי".
למבנה, שמהווה שריד מהכפר ג'ליל אל-קיבליה, יש ערך נופי, וכן יש חשיבות לשימור מחשוף הכורכר שבאתר – אחד הבודדים שנותרו ברמת השרון ונגישים לציבור.

צילום האתר יום 26.4.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שקמת גלילות	צפון גלילות, מערבית לנתיבי איילון ומזרחית לחניית הסינמה-סיטי.

תיאור האתר וערכו

עץ שקמה בודד ומרשים לצד דרך עפר ממערב לנתיבי איילון.
ממערב לעץ תועדו ב- 2003 מספר שיחי רימון (לא נבדקו ב- 2007).
מדובר ככל הנראה על שרידי בוסתן של הכפר ג'ליל אל-קיבליה.

צילום האתר יום 26.4.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שדרת למרחב	מערבית לקצה רחוב למרחב

תיאור האתר וערכו

שדרת אקליפטוסים מרשימה שניטעה במהלך מלחמת העצמאות, בין קצהו המערבי של רחוב למרחב ובין מחנה המודיעין בגלילות. אורך השדרה כ- 400 מ' והיא נמשכת גם בתחומי הבסיס הצבאי.

צילום האתר יום 26.4.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
מגדל מים מחנה גלילות	בצמוד ומצפון לכביש מס' 5

תיאור האתר וערכו
מגדל מים בולט בתחום מחנה הפו"מ, בצמוד ומצפון לכביש מס' 5.

צילום האתר יום 18.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שיזף הגפן	שטח ציבורי הכלוא בין רח' הגפן לכביש 5, הנגיש משביל בין בניינים מול פינת רח' התאנה.

תיאור האתר וערכו

עץ שיזף בודד. עץ זה מסומן במפות מנדטוריות כבר ב- 1938 (הסימון במפה הוא בסטייה של כ- 100 מ' מערבה, אולם האתר מסומן כעץ בודד במרחב).
העץ ממוקם בשטח ציבורי שאינו מנוצל, ובתכנון נכון ניתן לפתח סביבו גן ציבורי.

צילום האתר יום 13.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
משוכת צבר	בין כביש מס' 5 לקיר האקוסטי מצפון לו, מזרחית ל"גשר האלופים" למרכז הטניס

תיאור האתר וערכו

ריכוז שיחי צבר לאורך כביש מס' 5 – שריד מגבול חלקות של שבט סוואלימה לפני מלחמת העצמאות (הפריד בין גושים 6333/6334 – החלקה המערבית נקראה Khor Abu Hawile והמזרחית Kor es Sindyane) ע"פ מפה מנדטורית.
תמונה של האתר משנת 1990 מופיעה בספר "All that remains" של ההיסטוריון הפלסטיני ואליד ח'אלידי.
כיום הגישה לאתר אינה אפשרית. יש לשקול הקמתה בעתיד של טיילת לאורך כביש מס' 5, שתאפשר גם גישה לאתר זה.

צילום האתר יום 13.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שיזף הנביאים	הנביאים 8

תיאור האתר וערכו
עץ שיזף גבוה יחסית בכניסה לבית פרטי. במפות מנדטוריות, מסומנת באתר זה קבוצת עצים/בוסתן, כבר ב- 1938 ואח"כ.

צילום האתר
בשלב זה, חסר צילום האתר.

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שקמת פרץ	רחוב הסייפן מול פינת רח' פרץ

תיאור האתר וערכו

עץ השקמה היחיד בשטח הבנוי של רמת השרון כיום. באתר היה בוסתן בתקופת המנדט, המסומן במפה מנדטורית, בסמוך לפינה הדרומית-מזרחית של "פרדס מטלון" – שטח של 250 דונם שהיה בבעלות משה מטלון, שנטע בו פרדס. הפרדס מילא תפקיד בתולדות היישוב (מאבק לעבודה עברית בפרדס מטלון), ושם הרחוב הסמוך – רחוב המאבק – מנציח את הפרשה (עץ השקמה לא נכלל בגבולותיו ההיסטוריים של פרדס זה). בסמוך, ברחוב המאבק, נמצא גן ציבורי מוזנח. בתכנון נכון, ניתן לשחזר בגן הציבורי פרדס ובריכת השקאה, שישתלבו יחד עם עץ השקמה כמכלול מורשת.

צילום האתר יום 13.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
גן תחכמוני	בין רח' אבו-חצירה במערב לרח' יצחק שדה במזרח

תיאור האתר וערכו

הגן ממוקם באחת הגבעות הבולטות בנווה מגן, ממנה נשקפת תצפית נוף מרשימה לכיוון השומרון. גבעה זו היא למעשה האחרונה בשטח הבנוי של העיר ממנה ניתן לבצע תצפית הנגישה לציבור. גבעות אחרות יוערו או נבנו באופן שמונע מהציבור ליהנות מהתצפיות שבהן. על מנת לשמור על התצפית, יש להטיל מגבלות על גובה הבנייה בשטחים שממזרח לגבעה.

צילום האתר יום 13.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
מכון השאיבה בירקון	הירקון התיכון, ליד "הסכר החקלאי"

תיאור האתר וערכו

שני בתי משאבות על עמודים, עם סולמות מתכת אליהם. המכון נחנך באוגוסט 1959 ונועד להשקות כ-850 דונם פרדסים באזור, של חברות "יכין חקל" ו"ביכורי ירק". יכולת השאיבה של המכון היתה 800,000 מ"מ"ע בשנה. (המקור – קטעי עיתונות משנת 1959 בבית הראשונים ברמה"ש). בשל הפעלת קו ירקון-נגב לניצול מי הירקון שנים מעטות קודם לכן, זהו ככל הנראה המפעל האחרון שהוקם לניצול מי הירקון.

צילום האתר יום 18.7.07

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
עמק האזוביון	צפונית לגשר של כביש 5 על הירקון

תיאור האתר וערכו

אתר צומח הכלוא בין תע"ש, הירקון ושטחי פרדסים. מרבית תחומי האתר נמצאת בתחום שיפוט הוד השרון (ונכללת בגן הלאומי המתוכנן בירקון בתחומי מחוז המרכז), אולם חלקו הקטן (סדר גודל של 15-20 דונם) נמצאת בתחום שיפוט רמה"ש. באזור זה נמצא מפגש נדיר בין גבעות החמרה ובין אדמות הסחף של הירקון, וכן שרד כאן ריכוז גדול של השיח הנדיר אזוביון דגול (נמצא בסכנת הכחדה בישראל), כמו גם שיחי לוטם שעיר ולוטם מרווני, שכמעט ונעלמו במישור החוף.

צילום האתר יום 25.3.06 – פריחת אזוביון דגול

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
נחל הדרים תחתון	אזור מכון טיהור השפכים

תיאור האתר וערכו

נחל הדרים הוא אחד מיובליו התחתונים ביותר של הירקון לפני כניסת הנחל למרחב האורבני של גוש דן. לאורך הנחל (שהוא נחל אכזב) יש צמחיית גדות מפותחת ומתלולי עפר, בהם מקננים שלדגים. בקרקעית הנחל נחשפת קרקע נזאז (קרקע אטימה למים).
לאור יחסה של עיריית רמה"ש לאפיקי הנחלים בעיר, שכוסו ברובם בעפר והושמדו, ולאור הפגיעה הצפויה במעלה הנחל כתוצאה מהרחבת מחלף מורשה, נדרשת הגנה לחלק זה של הנחל שתאפשר גם את שיקום הגדה המזרחית שנהרסה בחלקה בשנים האחרונות.

צילום האתר יום 28.3.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
שקמי תע"ש	מול צפון-מזרח רמת השרון, אזור נ"צ 1361/1728

תיאור האתר וערכו

שטח טבעי גדול יחסית (כ- 80 דונם) שלא נהרס כתוצאה מהקמת מפעלים או נטיעת עצים פולשים (אקליפטוסים ושיטה כחלחלה).
בשטח נמצאים מספר עצים גדולים ומרשימים של שקמה, וכן משוכות צבר. סביבם נותר שדה פתוח ומרשים של דגניים. בשל מיקום המתחם בתוך תע"ש, לא התאפשרה עדיין בדיקתו מקרוב, אולם בשטח סמוך (מתחם צור בהרצליה) התגלה ריכוז חשוב של צמחים נדירים בארץ.
מתחם זה מייצג נוף מורשת שכמעט ונעלם מנופי השרון, כמו גם פוטנציאל ממשי לשימור ערכי טבע. בסקירת תצלומי אוויר באתר google earth, נראה כי זהו אחד השטחים הטבעיים הגדולים ביותר במתחם תע"ש כולו, ויוזכר כי הוועדה המחוזית ת"א הזכירה מתחם זה כאזור בו ניתן להקצות שטח לשימור ערכי טבע.

צילום האתר

בשל המגבלות הבטחוניות, האתר לא צולם.

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
חורשת עצים	רחוב העבודה פינת המלאכה

תיאור האתר וערכו

חורשת עצים מרשימה במתחם פרטי (שימש בעבר את מגורי שגריר קנדה בישראל, אולם אין לה"מ אסמכתאות בכתב לכך). האתר גובל בצומת מרכזית בעיר (צומת ראשונים-תרפ"ד).

צילום האתר יום 8.9.06

אתרים מומלצים לשימור ברמת השרון

שם האתר	כתובת
מגדל מים בכפר הירוק	הכפר הירוק

תיאור האתר וערכו

מגדל המים של ביה"ס החקלאי הכפר הירוק.
המגדל הוקם ככל הנראה בשנות ה-50, ונצפה היטב מאזור כביש 5 ושכונת גבעת הלבונה.

צילום האתר

בשלב זה, האתר לא צולם.